

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ІМЕНІ ВАЛЕНТИНИ ВОЛОШИНОЇ**

КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: ВИХОВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ
ІГОР ТА ВПРАВ**

Студентки 2 курсу МВД групи
Освітньої програми Дошкільна освіта.
Логопедія
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Сироватко Наталії Миколаївни

Науковий керівник:
доктор філософії, доцент
Колеснік Катерина Анатоліївна

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

Вінниця – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	8
1.1. Дефінітивний аналіз базових понять дослідження.....	8
1.2. Завдання й зміст виховання звукової культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку.....	15
1.3. Сучасний стан сформованості звукової культури мовлення в старших дошкільників (за результатами констатувального експерименту).....	26
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ТА ВПРАВ.....	40
2.1. Огляд позитивного педагогічного досвіду з досліджуваної проблеми.....	40
2.2. Упровадження системи справ і дидактичних ігор для подолання мовних вад у дітей старшого дошкільного віку.....	45
2.3. Динаміка сформованості звукової культури мовлення в старших дошкільників (за результатами підсумкового етапу експерименту).....	60
2.4. Методичні прийоми формування правильної звуковимови у дітей старшого дошкільного віку.....	66
ВИСНОВИК.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	86

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах сучасного суспільства освіта та розвиток мовних навичок у дітей старшого дошкільного віку є актуальним завданням. Однією з ключових складових розвитку мовлення є звукова культура, яка посідає дуже важливу роль у формуванні мовленнєвої компетентності дітей.

Дидактичні ігри та вправи представляють собою ефективний засіб впливу на звукову культуру мовлення в дітей старшого дошкільного віку. Дидактичні ігри важливі не тільки для забезпечення позитивного розвитку дітей, але й для побудови здорових відносин із навчальним середовищем. Враховуючи специфіку психічного та психофізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку, важливо адаптувати методи навчання до їхніх особливостей та індивідуальних потреб.

Звукова культура мовлення включає в себе правильну вимову звуків, їхню артикуляцію та розпізнавання, а також правильний акцент та інтонацію у словах та фразах. Дидактичні ігри та вправи є ефективними засобами для формування цих навичок у дітей старшого дошкільного віку, тому що вони сприяють активному включенню дітей у навчальний процес та позитивно впливають на їх мовленнєві вміння та навички.

Дослідження засобів формування звукової культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку дозволяють розкрити потенціал дидактичних ігор та вправ у покращенні якості мовлення та сприяти оптимізації навчального процесу.

Дана робота спрямований на вивчення та аналіз ефективності використання дидактичних ігор та вправ у вихованні звукової культури мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Теоретичні та методичні засади виховання звукової культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор та вправ розкрито в працях Л. Артеменко, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Кічук, Л. Коваль,

К. Колеснік, Н. Комарівська, О. Кононенко, К. Крутій, І. Лапшина.
Н. Лисенко, Л. Лобчук, Т. Науменко, О. Поліщук та ін.

Актуальність даної проблеми та потреба сучасного закладу дошкільної освіти в реалізації навчальних завдань, які ставить сьогодні суспільство перед освітою, через організацію різних видів діяльності зумовила вибір теми нашого дослідження: **«Виховання звукової культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор та вправ».**

Об'єкт дослідження – процес виховання та розвитку звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – дидактичні ігри та вправи, спрямовані на вдосконалення звукової культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку.

Мета магістерської роботи: теоретично визначити та практично проаналізувати основи та особливості виховання звукової культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор та вправ відповідно до умов сьогодення.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що використання дидактичних ігор та вправ спрямованих на виховання звукової культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку сприяє покращенню звукової артикуляції, розширенню словникового запасу, вдосконаленню фонематичного сприймання та загальному підвищенню рівня мовленнєвої компетентності в дітей.

Відповідно до поставленої мети даної роботи, виникає необхідність у вирішенні наступних **завдань дослідження:**

1. Провести дефінітивний аналіз базових понять дослідження та описати їх.
2. Встановити та охарактеризувати завдання та зміст виховання звукової культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку відповідно до умов сучасності.

3. Проаналізувати сучасний стан сформованості звукової культури мовлення в старших дошкільників (за результатами констатувального експерименту).

4. Провести огляд позитивного педагогічного досвіду з досліджуваної проблеми зі сторони вітчизняного та зарубіжного досвіду відповідно до умов сучасності.

5. Дослідити впровадження системи справ і дидактичних ігор для подолання мовних вад у дітей старшого дошкільного віку та описати отримані результати констатувального експерименту.

6. Визначити динаміку сформованості звукової культури мовлення в старших дошкільників (за результатами підсумкового етапу експерименту).

7. Встановити та описати методичні прийоми формування правильної звуковимови в дітей старшого дошкільного віку.

Дослідження даної теми включає в себе **методи** та підходи, спрямовані на з'ясування ефективності дидактичних ігор та вправ у вихованні звукової культури мовлення у дітей старшого дошкільного віку, а саме:

– *теоретичні*: аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури з проблеми дослідження, вивчення та узагальнення педагогічного досвіду;

– *емпіричні*: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і підсумковий етапи); проведення дослідження, під час якого діти братимуть участь у спеціально розроблених дидактичних іграх та вправах для покращення звукової культури мовлення. Результати експерименту порівнюються з групою контролю, яка не бере участі в цих заняттях;

– *спостереження*: застосування метричних методів для оцінки правильності вимови та артикуляції звуків у дітей до та після участі в дидактичних іграх та вправах.

Ці методи використано в комплексі для отримання загального та об'єктивного аналізу ефективності впровадження дидактичних ігор та вправ у вихованні звукової культури мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Експериментальна база дослідження: КЗ «ДНЗ № 47 ВМР». У дослідженні брали участь діти старшого дошкільного віку в загальній кількості 40 осіб (20 осіб контрольної та 20 осіб експериментальної груп).

Наукова новизна полягає в загальному системному аналізі та дослідженні ефективності використання дидактичних ігор та вправ у вихованні звукової культури мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Це дозволяє налаштувати оптимальні методи та підходи, спрямовані на покращення мовленнєвих навичок у цільовій групі дітей.

Практичне значення дослідження теми полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані в розробці програми виховання та навчання для дошкільних навчальних закладів. Використання оптимальних дидактичних ігор та вправ сприяти покращенню якості викладання мови, формування артикуляції звуків у дітей. Це має важливе значення для подальшого успішного навчання та адаптації дітей до шкільного середовища.

Крім того, результати дослідження можуть бути корисними для педагогічних працівників, батьків та спеціалістів у галузі педагогіки та логопедії, які працюють з дітьми старшого дошкільного віку. Вони можуть використовувати ці знання для покращення виховання та розвитку мовленнєвих навичок у дітей, забезпечуючи їм більш успішну адаптацію та реалізацію в освітньому процесі.

Апробація результатів дослідження здійснювалась:

– X Всеукраїнська науково-практична студентська інтернет-конференція «Науковий простір студента: пошуки і знахідки», 31 березня 2023 (*Тема: Методичні прийоми формування правильної звуковимови у дітей старшого дошкільного віку*).

– XX міжуніверситетська студентська науково-практична конференція «Актуальні питання культури мовлення», 21 лютого 2023 (*Тема:*

Особливості формування правильної звуковимови у дітей старшого дошкільного віку).

– II Міжнародна науково-практична конференція «GLOBAL SCIENCE: PROSPECTS AND INNOVATIONS» (5-7.10.2023 р.). *(Тема: Теоретичні основи виховання звукової культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор та вправ).*

– II Міжнародна науково-практична конференція «GLOBAL SCIENCE: PROSPECTS AND INNOVATIONS» (5-7.10.2023 р.). *(Тема: Проблеми виховання звукової культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор та вправ та шляхи їх вирішення).*

Основні результати дослідження висвітлено в 2 статтях:

1. Сироватко Н. Теоретичні основи виховання звукової культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор та вправ. *The 2nd International scientific and practical conference «Global science: prospects and innovations»* (October 5-7, 2023). Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2023. С. 336-341.

2. Сироватко Н. Проблеми виховання звукової культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор та вправ та шляхи їх вирішення. *The 2nd International scientific and practical conference «Global science: prospects and innovations»* (October 5-7, 2023). Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2023. С. 341-346.

Структура роботи містить у собі вступну частину, основні два розділи та підрозділи до них, один загальний висновок, список використаних джерел та додатки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арушанова А.Г. Комунікативний розвиток: проблеми і перспективи. Дошкільне виховання. Київ. 2010. С. 96-107.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція». URL: <http://surl.li/qjxo> (дата звернення: 20.10.2022).
3. Бакум Г.П. Ігрові вправи для дошкільнят під час навчання грамоти. Початкове навчання та виховання. 2015. С.28-32.
4. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. Київ. 2010. 336 с.
5. Бенера В.Є., Маліновська Н.В. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей: навчально – методичний посібник за кредитно – модульною системою організації навчального процесу для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. Київ, 2014. 384 с.
6. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: монографія. Київ: Світич, 2016. 304 с.
7. Бібік Н. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісна освіта: від теорії до практики. Київ. 2005. С. 22-30.
8. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: монографія. 2-е видання. К. 2010. 374 с.
9. Богуш А.М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах: підручник для студ. вищ. навч. закл. Київ: 2011. 440 с.
10. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник. Київ. 2011. 704 с.

11. Гавриш Н.В., Панасюк Т. В. та ін. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. К. 2017. 80 с.

12. Дитина в дошкільні роки: комплексна додаткова освітня програма. Наук.кер. К.Л. Крутій. Запоріжжя. 2011. 188 с.

13. Дитина: Освітня програми для дітей від двох до семи років / наук. кер. проєкту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред. Г.В. Беленька; Київ. у-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київ. у-т ім. Б. Грінченка. 2020. 440 с.

14. Дорошенко С. Основи культури і техніки усного мовлення: навчальний посібник. Харків. 2002. 144 с.

15. Дудик П. Наголошування слів і культура мовлення. К. 2003. С. 19-20.

16. Калмикова Л.О. Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностико-розвивальний комплекс: навч.-метод. посіб. Київ. 2016. 384 с.

17. Ключко Н.Л. Підготовка дитини до школи: дефінітивний аналіз проблеми. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія сквороди»: Науково-теоретичний збірник. Переяслав Хмельницький, 2008. С. 137-140.

18. Коваль Т.В., Граб О.Д. Розвиток творчої особистості майбутнього педагога засобами народного музичного мистецтва. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ, 2021. Вип. 74. С. 211-215.

19. Колеснік К., Комарівська Н., Карук І., Пахальчук Н. Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобами театралізації. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Вип.17(2). Слов'янськ, 2022. С. 104-115.

20. Колеснік К., Комарівська Н., Стахова І., Присяжнюк Л. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Вип.17(2). Слов'янськ, 2022. С. 127-138.

21. Комарівська Н. Методичні аспекти застосування цікавої граматики на уроках рідної мови в початковій школі. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : збірник наукових праць / редкол.: В.І.Шахов (голова) та ін. Вінниця. 2014.С. 46-51.

22. Копилова О.П., Ткаченко В.М. Використання символів у роботі з дошкільниками. Старша група. Харків. 2010. 128 с.

23. Котик Т. Українська дошкільна лінгводидактика: історія, здобутки, перспективи. Одеса. 2014. 296 с.

24. Кривошея Т.М., Колеснік К.А., Карук І.В., Похила С.С. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку засобами художньої картини: інтеграція мовленнєвої та образотворчої діяльностей. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2024. Вип. 71. С. 82-90.

25. Криськів М. Культура мовлення як умова успішного спілкування. Педагогічний дискурс. 2011. С. 186-191.

26. Крутий К.Л. Інтеграція в дошкільній освіті як інноваційне явище, або Що треба знати про інтеграцію. Дошкільне виховання. Львів. 2018. С. 2-7.

27. Лазаренко Н.І., Колеснік К.А. Впровадження технології групової діяльності в контексті ігрового підходу організації освітнього процесу дітей дошкільного віку. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. Випуск 65. 2021. С. 24-28.

28. Лапшина І.М. Словесні ігри та ігрові вправи у формуванні аудіативних навичок дітей дошкільного й молодшого шкільного віку. Її

величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник статей. Вінниця. 2009. С. 139-145.

29. Левицький В.В. Семантика і фонетика: навчальний посібник. Чернівці, 2010. 103 с.

30. Малярчук А.Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовленнєвих недоліків: навчальний посібник. Київ 2015. 272 с.

31. Манько Н.В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку: науково-методичний посібник. Київ: КНТ, 2018. 256 с.

32. Мельничук А.І. Дидактичні ігри як засіб адаптації 5-річної дитини до навчання в школі. Початкове навчання та виховання. 2015. С.2-6.

33. Мельничук С.В. Грамоти вчиться – завжди знадобиться. На допомогу вихователю старших дошкільнят. БВПШ. 2018. С.2-11.

34. Методи і форми роботи з п'ятирічками. Дошкільне навчання та виховання. 2014. С.14-17.

35. Методика навчання української мови в початковій школі: навч.-метод. посібник для студентів ВНЗ / За наук. Ред. М.С.Вашуленка. К. 2010. 364 с.

36. Мироненко О.В. Формування мовної особистості майбутнього вчителя початкової школи шляхом реалізації норм літературної мови. Stav, problemu a perspektivy pedagogickeho študia a socialnej prace: zbornik prispevkov z medzinarodnej vedeckej konferencie. Slovak Republic, Sladkovicovo: Vysoka škola Danubius. 2016. С. 56-58.

37. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови: навчальний посібник / уклад. Л.В. Іщенко. Умань. 2013. 38 с.

38. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ 2016. 456 с.

39. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Тернопіль. 2013. 104 с.

40. Прокопова О. П. Мовленнєво-комунікативна компетентність як одна із складових професійного становлення фахівця. Збірник наукових праць КПНУ ім. І. Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2010. С. 54-57.

41. Рібцун Ю. В. Формування фонологічного компоненту мовленнєвої діяльності у дітей за умов нормального та порушеного онтогенезу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: зб. наук. пр. 2012. С. 219-222.

42. Савінова Н.В. Порушення звуковимови у дітей дошкільного віку. Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. 2004. С. 245-247.

43. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посібн. Київ. 2015. 320 с.

44. Смірнова О. Естетичне виховання молоді засобами українського народного декоративного розпису. Гуманіт. вісн. ДВНЗ «Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди»: наук.-теорет. зб. / ДВНЗ «Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2014. С. 352-357.

45. Соболевська О. Культура мовлення та мовленнєвий етикет в професійній діяльності вихователя. Львів: «Малий видавничий центр». 2016. 77 с.

46. Сухар В.Л. Розвиток звукової культури мовлення дітей дошкільного віку. Харків. 2021. 80 с.

47. Сучасне заняття в дошкільному закладі: навч.-метод. посіб. Луганськ. 2017. 496 с.

48. Тиндюк Н.Т. Педагогічні аспекти розвитку словника дітей дошкільного віку. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. 2014. С. 15-18.

49. Товкач І.Є. Формування мовленнєвої компетентності старшого дошкільника на заняттях. Стандарти дошкільної освіти: збірник наукових робіт учасників всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ. 2014. С. 308-314.

50. Трифонова О. С. Виховання звукової культури мовлення дітей дошкільного віку. Науковий вісник. Південно-український державний педагогічний інститут. Одеса. 1997. С. 17-21.

51. Трифонова О.С. Формування мовленнєвої особистості дітей старшого дошкільного віку. Одеса. 2012. 467 с.

52. Трифонова О.Т. Виховання звукової культури мовлення дітей середнього дошкільного віку. Одеса. 2010. 207 с.

53. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова та ін.; наук. кер. О.Л.Кононко. Київ. 2019. 488 с.

54. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting. Society. Integration. Education Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 28 th - 29th, 2021. P. 729-743.

55. Koval T., Kolesnik K., Grab O. Ukrainian folk song creativity as a means of education of younger school students in the conditions of the new ukrainian school. Viae Educationios: Studies of Education and Didactics. Vol. 2, № 2, 2023. P. 19-24.